

2018'DEN GÜNÜMÜZE BAŞBAKAN PAŞINYAN VE VAATLERİ

Ermenistan'ın dönem dönem yaşanan iç siyasi karmaşıklıkları, dış politikasını belirleyen temel etkenlerden biri olagelmıştır. Siyasi figürlerin yaşadığı değişimler, tutucu, geleneksel olanlar ve yenilikçiler, değişimciler arasında süren çatışmalar ve Ermenistan için manevi bir kamuoyu desteğini temsil eden kilise karmaşıklıkların ana aktörlerini oluşturmaktadır. Günümüzde Paşinyan iktidarının uluslararası sahada dengeli ve dengeli bir role bürünmesi ve Azerbaycan ile ilişkilerde yaşanan olumlu gelişmeler, mevcut iktidarın vatandaşların desteği açısından konumunun sorgulanmasına sebep olmuştur.

Selenay Erva Yalçın

Analist, Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM)

2018'de Paşinyan "Kadife Devrim" ile iktidara geldiğinde, günümüzden oldukça farklı bir siyasi görünüm mevcuttur. Ermenistan, Sovyet döneminden itibaren sürdürdüğü Sevk ve İskân Kanunu hakkındaki saldırgan tavrını korumaktadır. Bu sebeple çoğunluğun görüşünü temsil eden Paşinyan da benzer bir tutum içinde iktidara gelmiştir. Mecliste yaptığı konuşmada başbakanlık dönemi ile ilgili vaatlerini sıralayan Paşinyan; Karabağ'dan "Artsakh" olarak bahsetmiş, Karabağ ve diasporanın Ermenistan'ın ayrılmaz parçaları olduğunu ifade etmiştir. Sözde "Dağlık Karabağ Cumhuriyeti"nin uluslararası alanda tanınması gerektiğinden de bahseden Paşinyan sözde cumhuriyeti Ermenilerin anavatanı olarak nitelendirmiştir. Paşinyan ayrıca konuşmasında "Karabağ sorunu"nun çözümü için barışçıl bir politikayı esas alacaklarını duyurmuştur ve bu hususta Azerbaycan Cumhurbaşkanı ile müzakere etmeye hazır olduğunu da, aynı konuşmasının önceki kısımları ile çelişen şekilde, belirtmiştir.

Avrasya Ekonomik Birliği'ne üyelik konusunda mevzu bahis konuşmasında oldukça kararlı bir tutum sergileyen Paşinyan, üyeliğin devam edeceğini vurgulamıştır. Rusya ile ilişkilere de değinen Paşinyan, Ermenistan'ın savunma ve güvenlik açısından en büyük müttefikinin Rusya olduğunu ve barışçıl ilişkilerin devam edeceğini ifade etmiştir.

Avrasya Ekonomik Birliği'ne üyelik konusunda mevzubahis konuşmasında oldukça kararlı bir tutum sergileyen Paşinyan, üyeliğin devam edeceğini vurgulamıştır. Rusya ile ilişkilere de değinen Paşinyan, Ermenistan'ın savunma ve güvenlik açısından en büyük müttefikinin Rusya olduğunu ve barışçıl ilişkilerin devam edeceğini ifade etmiştir.

AB ve Avrupa ile ilişkilerin geliştirileceğini belirten Paşinyan, meclis konuşmasında AB'ye üyeliğe dair herhangi bir istek ya da talep ifade etmemiştir. İran ve Gürcistan ile (2018 yılı için) hâlihazırda ilerletilmeye çalışılan ilişkilerini ticari ve politik açıdan yeterli faydayı sağlamadığından bahisle Çin ve Hindistan ile de ikili ilişkilerin geliştirileceği de konuşmada ayrıca belirtilen hususlardandır. Paşinyan, ABD ile dostluk temelinde yürütülen ilişkilerin devamını, ticari ilişkilerin de kurulmasını temenni etmiştir.

2018'de Ermenistan'daki siyasi hava günümüzden çok farklıdır. Bunun önemli bir göstergesi de Paşinyan'ın

iktidara gelmesini müteakiben yaptığı konuşmada Sevk ve İskân Kanunu'nu "1915 soykırımı" olarak nitelendirmesi, sözde "soykırım"ın uluslararası alanda tanınması için çalışmaya devam edileceğini ifade etmiş olmasıdır.

Günümüzde ise Paşinyan'ın başbakanlık görevine başladığından çok daha farklı bir çizginin sürdürüldüğünü görmek mümkündür. Paşinyan'ın göreve geldiğinde gerçekleştirmeyi vaat ettiği unsurları ele almakta ve bu yolla hem Ermenistan'da hem de bölgede yaşanan değişikliklere panoramik bir bakış açısı sunmakta fayda vardır.

Ermenistan'ın Dış Politikası ve Diğer Devletlerle İlişkileri

Rusya

2018'de Paşinyan iktidara geldiği dönemde Rusya ile Ermenistan'ın ilişkileri Rusya açısından optimal durumda idi. Ermenistan'ın sınırlarını ve Erivan Havalimanı'nı Rus askerleri korumaktaydı. Ülkede bulunan askeri üsler (bir kara ve bir hava olmak üzere) bazı kesimleri rahatsız etse de genel itibarıyla Rusya'ya hem hükümet politikası hem de kamuoyu açısından güven duyulmaktaydı.

SSCB'nin dağılması ve müteakiben Ermenistan'ın bağımsızlığını kazanmasından sonraki dönemde, diğer eski SSCB bünyesindeki devletlerde olduğu gibi, Rus müdahalesi tam bağımsızlık açısından endişe doğuran bir unsur olmaya devam etti. Fakat ekonomik olarak Paşinyan'ın iktidara geldiği dönemde ve sonrasında parlak bir durum sergilemeyen Ermenistan, askeri açıdan olduğu gibi ekonomik açıdan da Rusya'ya bir bağımlılık göstermekteydi. Bu bağımlılık, Ermenistan'ın dış politikada da Rusya'nın ekseninde kalmasına sebep olmaktaydı. Öyle ki, Rusya'nın katılmadığı uluslararası toplantılara zaman zaman açıklanamayan sebeplerle Ermenistan da katılım göstermiyordu.

Paşinyan'ın iktidara geldiği dönemde de Rusya'ya bağımlılık nedeniyle AB ve Avrupa ile ilişkilerin geliştirileceğine yönelik vaat, yakın bir zamana kadar tam üyelik başvurusu seviyesine ulaşamamıştı. Uluslararası kuruluşlar ve diğer devletler ile ilişkilerini iktidarının başlarında temkinli yürütmeye özen gösteren Paşinyan, günümüzde temkinli tavrını bir kenara bırakıp daha aktif ve "çok vektörlü" olarak adlandırılan bir dış politika anlayışını benimsemiş durumdadır.

Paşinyan iktidarının başlarında Rusya Dışişleri Bakanı olan ve günümüzde de görevini devam ettiren Lavrov, Güney Kafkasya'ya olan ilgisini ve Ermenistan'ın

Rusya'nın stratejik müttefiki olduğunu çeşitli beyanlarında vurgulamıştır. Devlet başkanı Putin'in de benzer çizgide söylemlerine rastlamak mümkündür. İki taraf için de gayet olumlu çıktılar verdiği düşünülen bu ittifak, Ermenistan'ın o dönemde içinde bulunduğu ve günümüzde dahi etkisini yitirmemiş ekonomik çıkmaz sebebiyle doğal gaz fiyatları vb. konularda zaman zaman güç asimetrisinden doğan gabin hallerine de yol açmaktadır.

Dönem dönem gözlemlenen olumsuz durumlar bir kenara bırakıldığında Rusya ve Ermenistan'ın yüksek düzeyde müttefiklik ilişkilerinin devam ettiğini ve iki tarafın da yetkililerinin bu yönde açıklamalarını basından eksik etmediği bilinmektedir. Hatta Rus yetkililerin açıklamalarına göre Paşinyan döneminde ikili ilişkiler daha da derinleşmiştir.

Takvimler 2020 yılını gösterdiğinde Rusya ve Ermenistan'ın ilgi çekici bir görüş ayrılığı ortaya çıkmıştır. Karabağ hususunda Ermeni yetkilileri zor durumda bırakacak açıklamalara yer veren Rusya, daha sonra Ermenistan'ın bu husustaki reddi ile karşılaşmıştır. Aynı yıl taraf devletlerin ilişkilerinin zedelendiğine dair iddialar basında yer almıştır. Ermenistan tarafı çeşitli düzeylerde yetkilileri ile bu iddiaları reddetmiş ve Rusya ile uzun zamandır devam eden ve gücünü tarihten alan bir ittifak ilişkileri olduğunu ifade etmiştir.

Azerbaycan ile yapılan Karabağ Savaşı sonrasında Ermenistan ağır bir yenilgiye uğramıştır. Bu yenilginin büyük müttefik Rusya bakımından da birtakım önemli çıktıları olmuştur. Savaştan mağlup ayrılan Paşinyan hükümeti yenilgiden Rusya'yı sorumlu tutmuş; buna rağmen savaş sonrası ihtiyaç duyulan bayındırlık hizmetlerinin temini için Rusya ile görüşme sağlanmıştır. Savaşın sona ermesi ile yapılan ateşkes antlaşmasında da bilindiği üzere Zengezur Koridoru'nun güvenliği ve işletimi taraflarca Rusya'ya bırakılmıştır.

2. Karabağ Savaşı sonrası Ermenistan'ın uğradığı yenilgi, Azerbaycan ile yapılan ateşkes antlaşması, Karabağ'ın işgalden kurtarılması ve taraf devletler arasında başlayan barış süreci Rusya'nın bölge devletleri üzerindeki etkisinin giderek azalmasına yol açmıştır. Paşinyan'ın iktidarının başındaki agresif tutumu yerini göreve geldiği devrim gibi barışçıl bir görüntüye bırakmış, bu barışçıl görüntü sayesinde dünyanın geri kalanı ile adaptasyonunu tam bağımsız bir devlet olarak tamamlayabilme arzusu baş göstermiştir. SSCB'nin

otoriter rejiminin Rusya tarafından devam ettirildiği, yani SSCB'nin gölgesinin her zaman hissedildiği, Sovyetlere ait askeri üssün yalnızca devlet ismi ve rejimi bakımından aidiyet değiştirmesi suretiyle aynı düzenin devam ettiği hissiyatı Ermenistan'ın hem politik hem askeri hem de ekonomik zincirlerini hatırlatan bir yük haline gelmiştir. Zincirlerinden kurtulmak isteyen Ermenistan, barış süreci temel dış politika unsurlarından biri haline geldiğinden beri çıkışı Batı, Azerbaycan ve Türkiye ile entegrasyonda aramaktadır. Ne var ki bu entegrasyon ve açılım politikası zaman zaman ayrıldığı kollar bakımından çelişmekte, deyim yerindeyse Paşinyan bir tarafı toplarken öteki tarafı dağıtır nitelikte söylemlere yer vermektedir.

Ateşkes antlaşmasını müteakiben ve sağlanan geçici barış ortamının kalıcı hale getirilmesini sağlayabilmek adına taraflar bir "barış antlaşması"nın imzalanması için müzakerelere başlamıştır. Bu antlaşmanın en sadık destekleyicilerinden biri olarak görünen Rusya, sürece olan aşırı müdahil tavrını Ermenistan'ın da destek ve talebiyle uzun süre devam ettirmiştir. Sonradan anlaşılacağı üzere bu müdahale tarafların uzlaşmasını büyük ölçüde engellemiş ve bölgenin refah ve istikrar ortamına kavuşmasının günümüzde dahi nihayete ermemesine, ertelenmesine sebep olmuştur.

Rusya ile sağlanan bu sükûnet ortamını takiben; Ukrayna ile devam eden savaş ve Batı'nın Rusya ile bağlarının günden güne gerginleşmesi sonrası Ermenistan'ı dış politikadaki müttefik tercihlerini yeniden değerlendirmeye yönlendirmiştir. Paşinyan, 2019'da gerçekleştirilen bir toplantıda iktidara geldiğinden beri Ermenistan'ın dış politikasında esaslı değişiklikler, U dönüşleri yapılmayacağını belirtse de Rusya ile ikili ilişkilerdeki bu zedelenme, daha büyük çatışmaların habercisi olmuştur. Karabağ Savaşı'nda ve sonrasında Ermenistan'ın yalnız kaldığı iddiasından bahisle Paşinyan Rusya'yı suçlayan açıklamalarda bulunmuştur.

Rusya'nın Ermenistan'ı savaşta yalnız bıraktığı iddiasından kaynaklanan gerilim bir süre daha devam etmiş, Putin için Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) tarafından çıkarılan tutuklama kararını müteakip Ermenistan UCM'ye üye olma kararı almış ve bu durum Rusya tarafından "düşmanca" algılanmıştır. Askeri mağlubiyetin yanında politik olarak da zarar gören Paşinyan, Rusya'dan tam olarak uzaklaşmayıp aynı anda Batı'ya yaklaşma stratejisinin Ermenistan'ı ekonomik, askeri ve siyasi darboğazından çıkaracak dış politika tarzı olduğunu düşünmüş olacak ki, daha sonra bu stratejiyi "çok vektörlü dış politika" olarak adlandırmak suretiyle resmileştirmiştir.

Mevzubahis dış politika stratejisinin önemli bir ayağı olan AB'ye üyelik için resmi prosedürün ivedilikle işletilmesi, Rusya'nın aynı anda hem AB'ye hem de AEB'ye üye olunamayacağına dair uyarılarına rağmen Ermenistan'ın sürece hız kesmeden devam etmesi ve nihayet Paşinyan'ın iki kuruluştan birini seçeceklerine dair açıklaması Rusya ile ilişkiler adına ipuçları sunmaktadır. Hâlâ ekonomik olarak Rusya'ya büyük bağımlılık gösteren Ermenistan, Paşinyan'ın iktidara geldiği dönemden farklı bir dış politika anlayışının yansımalarını taşımaktadır. Azerbaycan ile barış antlaşması sürecinin gösterdiği gelişim, sürecin son zamanlarında her iki tarafın da artık Rusya'nın müdahalelerine kapalı olduklarını defaatle belirtmesi ve antlaşmanın Washington'da paraflanmasını müteakiben Trump'ın taraflarca Nobel Barış Ödülü'ne aday gösterilmesi gibi gelişmeler; günümüzde Rusya ve Ermenistan'ın 2018'den çok daha farklı bir diplomatik ilişkiye sahip olduğunu göstermektedir. Söylenebilir ki, Paşinyan'ın iktidara geldiği gün Meclis'te yaptığı konuşmada vurguladığı iki unsur: Rusya ile ilişkilerin “geleneksel” haliyle devam edeceğine ve dış politikada U dönüşleri yapılmayacağına dair vaatleri zamanla çürümüş, günümüzde de görüldüğü üzere geçersiz hale gelmiştir.

AB ve Avrupa

Avrupa ülkeleri ve Ermenistan'ın ikili ilişkileri, başta Fransa olmak üzere, sözde soykırım iddiaları temelinde şekillenmektedir. Öyle ki, Paşinyan'ın “soykırım” iddialarını sorgular nitelikteki söylemleri dahi Avrupa ülkelerinin bu husustaki agresif tavrını durdurmamış, aksi yönde beyanlara rastlamak mümkün olmuştur. Ermenistan için Avrupa Birliği'nin ise yekûn olarak en temel önemi, ekonomik bir potansiyel destek noktası olmasıdır. Daha önce de belirtildiği üzere Rusya'nın ekonomik tahakkümünde olan Ermenistan, Rusya ile ilişkilerin bozulması durumunda telafisi mümkün olmayan ekonomik hasarlar ile muhatap olma tehlikesi altında olduğundan, bir süre sonra alternatif müttefik arayışına girmek durumunda kalmıştır. Bu alternatif için de Ermenistan açısından en makul seçeneğin AB olduğu değerlendirilmesi bir süredir siyasi yönü belirleyen önemli bir unsur durumundadır.

Bazı devletler, özellikle Fransa ve İsviçre, Azerbaycan-Ermenistan arasında müzakereler yoluyla halledilen meseleleri devamlı olarak irdelemek ve gündeme

Paşinyan'ın iktidara geldiği dönemde de Rusya'ya bağımlılık nedeniyle AB ve Avrupa ile ilişkilerin geliştirileceğine yönelik vaat, yakın bir zamana kadar tam üyelik başvurusu seviyesine ulaşamamıştı. Uluslararası kuruluşlar ve diğer devletler ile ilişkilerini iktidarının başlarında temkinli yürütmeye özen gösteren Paşinyan, günümüzde temkinli tavrını bir kenara bırakıp daha aktif ve “çok vektörlü” olarak adlandırılan bir dış politika anlayışını benimsemiş durumdadır.

getirmek suretiyle barışa karşı bir duruş benimsediklerini göstermiştir. Süreç ilerlerken Paşinyan'ın bu sahte gündemlere yanıt vermediği, tepkisiz kaldığı gözlemlenmiştir. Bu durum, Paşinyan'ın benimsediği “çok vektörlü” dış politika hedefinin bir yansımasıdır. Batı'nın barış karşıtı tutumunu engelleyici ya da kınayıcı bir açıklama yapmaktan kaçınan Paşinyan, aynı zamanda destekleyen bir tavra da bürünmemiştir. Her ne kadar söz konusu sessizlik menfi ya da müspet bir anlama gelmiyor gibi görünse de Paşinyan görmezden geldiği bu karşıt duruşa rağmen Avrupalı devletler ile ikili ilişkilerini mutat halin üstünde geliştirme konusundaki kararlılığını da sürdürmeye devam etmiştir.

2018'den itibaren değişen önemli bir diğer unsur da Ermenistan ve AB ilişkileridir. Paşinyan'ın iktidara geldiğinde sıraladığı vaatlerin içinde AB ile ilişkilerin geliştirilmesi yer alsa da günümüzde tam üyelik başvurusuna dair resmi prosedürün ilerliyor olması, Paşinyan'ın vaaadinin ötesindedir. Rusya ile ilişkilerin normal seyrinde ilerlediği 2018'den bu yana dış politikada yaşanan değişiklikler, Ermenistan'ın AB'ye olan bakış açısını da esaslı şekilde değiştirmiştir. Görüldüğü üzere iktidara geldiği dönemde AB'ye üyeliği dillendirmeyecek kadar imkân dışı bulan Paşinyan, artık “çok vektörlü” dış politika anlayışının bir çıktısı olarak diplomatik ağını oldukça geniş bir düzleme taşımış durumdadır. Bu genişlik hali ise dış politikada dengeyi bulmak açısından Paşinyan için zorlayıcı bir dönemin başlangıcı olmuş gibi görünmektedir.

AB'ye üyelik hususunda Paşinyan'ı en çok sıkıştıran durum, Rusya'nın sürece karşıtlığı ve Ermenistan'ın

hâlihazırda AEB'ye üye ülke konumunda bulunmasıdır. AB'ye üyeliğin resmi makamlarca dillendirilmeye başlaması ve müteakiben hızlı bir şekilde yasal prosedürün de işletilmesi Rusya'nın tepkisini çekmiştir. Rus yetkililer defaatle aynı anda hem AEB'ye hem de AB'ye üyeliğin mümkün olamayacağını, Ermenistan'ın günümüzde AEB'ye üye olduğunu, bu sebeple AB'ye üye olmasının imkânsız olduğunu ve AB üyeliğinin gündeme getirilmesinin dahi Rusya-Ermenistan ilişkileri açısından hatalı olduğunu ifade eden açıklamalarda bulunmuşlardır. Paşinyan'ın 2018'de iktidara geldiğinde yaptığı konuşmada AEB'ye üyeliğin devam edeceğine ve hatta üyeliğin daha da aktif ve etkin bir hale evrileceğine dair sunduğu vaat, konuya dair son açıklamasında iki örgütten birinin önünde sonunda seçileceğini belirtmesi ile kadük kalmıştır.

ABD

ABD'nin Ermenistan ile yakınlığı, diğer Batılı devletlerde olduğu gibi diasporanın öncülüğünü yaptığı sözde "soykırım" iddialarına dayanmaktadır. Hatta gariptir ki ABD ve Ermenistan'ın ikili ilişkilerinin yorumlanması açısından önemli verilerden biri de ABD Başkanlarının 24 Nisan'da yaptıkları açıklamalardır. Biden'ın başkanlık döneminin sona ermesi ve Trump'ın ikinci kez seçilmesi ile birlikte dengeler değişmiştir. Görüldüğü üzere artık ABD, Azerbaycan ve Ermenistan arasında bir taraf seçip ona destek olan ülke konumundan çıkmayı ve arabuluculuk görevi üstlenmeyi hedeflemektedir. Bu hedefin en büyük çıktısı da Washington'da 8 Ağustos'ta barış antlaşmasının paraflanmasıdır.

Rusya-Ukrayna, Filistin-İsrail ve ötekiler ile birçok açıdan farklılık taşısa da arabuluculuk için elverişli görülen Azerbaycan-Ermenistan anlaşmazlıkları; Trump'ın ikinci başkanlık dönemi için kendine atfettiği "uzlaşmacı" sıfatının pratiği haline gelmiştir. ABD'de büyük nüfuz ve sermaye sahibi olan Ermeni diasporasının tepkileri dahi bu uzlaşmacı rolünün kamuoyuna sunulmasına engel olamamıştır.

Rusya-Ukrayna, Filistin-İsrail ve ötekiler ile birçok açıdan farklılık taşısa da arabuluculuk için elverişli görülen Azerbaycan-Ermenistan anlaşmazlıkları; Trump'ın ikinci başkanlık dönemi için kendine atfettiği "uzlaşmacı" sıfatının pratiği haline gelmiştir. ABD'de büyük nüfuz ve sermaye sahibi olan Ermeni diasporasının tepkileri dahi bu uzlaşmacı rolünün kamuoyuna sunulmasına engel olamamıştır. Paşinyan hükümetinin içinde bulunduğu ılımlı ve çelişkiler barındırsa da genel itibarıyla barışçıl olarak adlandırılabilir bu tavır, ABD ile ilişkilerinin bu uzlaşmacılık rolünden dolayı bozulmasına engel olmuş gibi görünmektedir. Yani ABD, açıkça Ermenistan yanlısı duruşunu ortaya kaydırmış, fakat bu kayış Ermenistan ile ilişkilerde olumsuz bir değişiklik yaratmamıştır.

Ermenistan açısından bir değerlendirme yapıldığında ise ulaşılan sonuç, çok vektörlü dış politika anlayışı ile örtüşür görünmektedir. Müzakereler sonucu nihayet Trump Uluslararası Barış ve Refah Yolu (TRIPP) olarak da adlandırılan Zengezur Koridoru'nun Rusya kontrolünde açılması engellenmiş, Ermenistan ABD ile ticaret de dâhil olmak üzere birtakım konularda anlaşma sağlamış, barış sürecinin sona ermesi bir adım daha yaklaştığı için Türkiye ile sınırların açılması da ihtimal dâhiline girmiştir. Bu durum, Ermenistan'ın ekonomik olarak Rus tahakkümünden kurtulması için bir umut ışığı yaratmıştır. Ekonomik tahakküm sonlanmadan Rusya'nın Ermenistan'ın iç ve dış işlerine müdahalesinin de son bulması öngörülemez. Bu sebeple denilebilir ki, çok vektörlü olarak da adlandırılan ve SSCB'nin dağılmasından sonra bağımsızlığını kazanan devletlerde benzer sebeplerle hem Rusya'yı hem de Batı'yı yakın tutma stratejisi öngören bu dış politika anlayışı Ermenistan için son zamanlarda olumlu vechesini göstermiştir.

Hindistan

Ermenistan'ın 2018 sonrasında ikili ilişkilerini ilerlettiği bir diğer ülke Hindistan'dır. İkinci Karabağ Savaşı bittikten ve barış sürecine resmi olarak girildikten sonra dikkat çeken savunma harcamaları yapan Ermenistan'ın, bu yöndeki ithalatının en büyük paydaşı Hindistan'dır. Hindistan ile gelişen ilişkiler yalnızca savunma sanayii ithalatına yönelik değildir, taraflar ayrıca süreç içinde birçok stratejik iş birliği antlaşmasına da imza atmışlardır. Ermenistan'ın aşırı savunma harcamaları barış süreci açısından Azerbaycan'ın güvenini zedeleyen başat unsurlardan biridir. Bilindiği üzere, yaşanan

Her ne kadar Paşinyan tarafından soykırım anlatısı sorgulansa da 'soykırım' iddialarının Ermenistan vatandaşları ve diaspora için gayet önemli olduğu ve neredeyse Ermenileri bir arada tutma görevi üstlendiği göz ardı edilemez. Bu durumda yapılması gereken şey Paşinyan'ın verdiği demeçlerle iddiaları sorgulamasından öte toplumsal bir değişim ve dönüşümdür.

bütün olumsuzluklardan kaynaklı olarak taraflar süreç içinde birbirlerine güvenmekte oldukça zorlanmış, bu sebeple devamlı birbiri ile çelişen açıklamalar yapılmıştır. Ermenistan yetkililerinin savunma harcamalarına dair yaptıkları açıklamalar güven ilişkisi açısından tatmin edicilikten uzak görünmektedir.

Denilebilir ki, Paşinyan'ın 2018 vaatlerinden pek azı günümüzde gerçekleşmiştir, bunlardan biri de Hindistan ile ilişkilerin geliştirilmesidir. Gerçekleşen az vaatten birinin savaş sonrası ve barış süreci içinde aşırı savunma harcamasına dayanması da Paşinyan iktidarı açısından dikkat çekici bir durumdur.

Sevk ve İskân Kanunu

Paşinyan iktidara geldiğinde yaptığı konuşmada "1915 Olayları"ndan bahsetmiş, olayların "soykırım" olarak tanınması için dünya genelinde çalışmaya devam edeceğini açıklamıştır. Sevk ve İskân Kanunu'nun asılsız olarak "soykırım" niteliğinde tanıtılmaya çalışılmasının temeli Paşinyan'ın meclis konuşması değildir. Ermenistan SSC döneminde, 23 Ağustos 1990'da vücut bulan Ermenistan Bağımsızlık Bildirgesi'nin 11. maddesinde de aynı temenni bir milletin varlık ve terakki sebebi olarak hukuk gücüyle kayıt altına alınmıştır. Daha sonra 5 Temmuz 1995 tarihli Ermenistan Anayasası da giriş kısmında Bildirge'nin kutsallığını ve önemini

duygusallığı hukukiliği ile çelişecek denli yoğun olan bir paragraf ile vurgulamıştır. Yani Ermenistan devletinin hukuki temelleri, asılsız iddiaların tanınmasını sağlamayı kendine amaç edinmiş birtakım belgelerle inşa edilmiştir. İktidara geldiğinde bu düşünce sistemini destekleyen Paşinyan, vaatlerini sıraladığı konuşmasında da tavrını korumuş ve politik çizgisini belirlemiştir.

2018'den bu yana uzun bir zaman bu konudaki duruşunu değiştirmeyen Paşinyan; Azerbaycan ile barış sürecinin ilerlemesi, Rusya ile ilişkilerde kopuş sürecinin başlaması, Batı ile yakınlaşma arayışları ile birlikte yumuşak bir geçişin sinyallerini veren açıklamalarda bulunmaya başlamıştır. "Soykırım"ın gerçek Ermenistan ideali ile alakasız olduğunu, SSCB'nin Ermenileri kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirdiğini ve gerçeklikten kopardığını ifade etmiştir. Artık bu "soykırım" anlatısının sorgulanması gerektiğini belirten Paşinyan,

2018 vaatlerinin gerçekleştirilmemesinin Ermenistan'ın uluslararası konumu kadar vatandaşlar nezdindeki konumunun da iyileşmesi beklenebilir. Nihayetinde, bazen siyasetçiler yaptıkları ile değil yapmadıkları ile desteklenirler. Paşinyan için de yazıya bahis olmuş vaatlerin gerçekleşmemesi, hayalini kurduğu "Gerçek Ermenistan"a giden yolun önemli bir yapı taşıdır.

bu açıklamalarını müteakiben inkarcılıkla suçlanmış, muhalefet ve diaspora tarafından hain ilan edilmiştir.

Paşinyan'ın mevcut sınırlar dâhilinde Ermenistan'ın gelişim ve refahını önlemeyi ve bunun haricinde kalan her türlü tarihi hırsı bir kenara bırakmayı öngören "gerçek Ermenistan" ideali, son zamanlarda Ermenistan dış politikasını belirleyen önemli unsurlardan biri haline gelmiştir. SSCB'nin Ermenileri yanlış bir anlatıya dayanarak kendi hedefleri için yönlendirdiği hususu Rusya'nın tepkisini çekmiş, Rus yetkililer tarafından buna yönelik birtakım açıklamalar yapılmıştır. Hâlihazırda gergin ilişkiler yürüten Rusya ve Ermenistan için, Bağımsızlık Bildirgesi'nde vurgulanacak kadar temel bir hususta yaşanan anlaşmazlık, dönem için ilişkilerin daha çok zedelenmesine yol açmıştır.

Sözde soykırım iddiasının sözde yıl dönümünde Paşinyan adet olduğu üzere bir anma mesajı yayınlamış, 1915 olayları için bir acı ifade eden "Medz Yeğern" söylemini kullanmış, "soykırım" sözcüğünü doğrudan kullanmamıştır. Bu terminolojik seçim, yukarıda bahsedilen yumuşak geçişin bir göstergesi olmuştur.

Her ne kadar Paşinyan tarafından soykırım anlatısı sorgulansa da 'soykırım' iddialarının Ermenistan vatandaşları ve diaspora için gayet önemli olduğu ve neredeyse Ermenileri bir arada tutma görevi üstlendiği göz ardı edilemez. Bu durumda yapılması gereken şey Paşinyan'ın verdiği demeçlerle iddiaları sorgulamasından öte toplumsal bir değişim ve dönüşümdür. Eğitimde ve özellikle tarih derslerinin müfredatında yapılacak bir reform, pasaport damgalarından kaldırıldığı gibi Ağrı Dağı sembolünün devlet armasından da kaldırılması, 'Batı Ermenistan' söyleminin terk edilmesi gibi girişimler

toplum nezdinde de Paşinyan'ın içinde bulunduğu sorgular tavrı destekleyen çıktılara yol açabilir.

Paşinyan 2018'de iktidara geldiğinde 'soykırım' iddiaları açısından ne bir sorgulama ne de Ermenistan teamüllerine aykırı bir tavır gözlemlenemezken, günümüzde Paşinyan'ın çok daha gerçekçi bir görüşü benimsediğini söylemek mümkündür.

Ayrı bir başlık açılmayacak kadar kısa bir açıklaması olan bir diğer vaat de Karabağ'ın Ermenistan'ın bir parçası olduğu ve ayrılmayacağına dair söylemdir. Paşinyan iktidara geldikten sonra yaptığı ilk konuşmada bu ayrılmazlığı vurgulamış ve Karabağ yerine 'Artsakh' terimini kullanmıştır. Uluslararası hukuka aykırı bu söylem, beraberindeki birçok başka etmenle beraber Azerbaycan ile Ermenistan arasında savaş sebebi olmuştur. Savaştan mağlup ayrılması ile Ermenistan birçok dış politika konusunda olduğu gibi Karabağ konusunda da tutumunu değiştirmek zorunda kalmıştır. Yani Ermenistan Karabağ'ı ayrı ayrı hem masada hem de sahada kaybetmiştir.

Sonuç

Günümüzden çok daha farklı bir gerçeklikte iktidara gelen Paşinyan, diplomatik ve askeri olarak talihsiz bir dönem geçirmiştir. Eski mevkidaşlarından farklı olarak bu talihsizliği reddedip yokmuş gibi davranmayı seçmeyen Paşinyan, 2. Karabağ Savaşı sonrası Ermenistan yetkililerinde gelenek haline gelen saldırganlığı bırakıp çözüm arayışına başlamıştır. 'Gerçek Ermenistan' ideali ile şekillenen bu çözüm arayışı süreci, Paşinyan'ı seçtiği günden çok daha farklı bir konumda görmemize sebep olmaktadır. Sözleri icraatlar ile de desteklendiği vakit bölge için barış, refah ve istikrarın sağlanabilmesi imkân dâhilinde gibi görünmektedir. Paşinyan, 2018'de iktidara geldiğinde yaptığı konuşmada başka, şimdi ise bambaşka bir politik çizgidedir. Fakat bu durum, Ermenistan için yapıcı olan yola girilmesinin otomatik bir sonucudur. Bu sebeple, 2018 vaatlerinin gerçekleştirilmemesinin Ermenistan'ın uluslararası konumu kadar vatandaşlar nezdindeki konumunu da iyileştirmesi beklenebilir. Nihayetinde, bazen siyasetçiler yaptıkları ile değil yapmadıkları ile desteklenirler. Paşinyan için de yazıya bahis olmuş vaatlerin gerçekleşmemesi, hayalini kurduğu "Gerçek Ermenistan"a giden yolun önemli bir yapı taşıdır.